

Overweging 16 april 2017, Pasen schouwen en vertrouwen

Lezingen: Ezechiël 37, 1-14; Kolossenzen 3,1-4; Johannes 20, 1-18.

In de paasnacht hebben we het qua verkondiging eigenlijk een stuk gemakkelijker. Daarin verrichten de lezingen de verkondiging door hun getuigenis omtrent de trouw van God. In de negen lezingen, waarvan we er zes gelezen hebben, worden kernmomenten uit het heilshandelen van de Eeuwige met betrekking tot zijn volk in het licht gezet. Het licht van Pasen welteverstaan. Dat wil zeggen dat deze verhalen door ons gelezen worden met het oog op wat de leerlingen moeten denken van de dood van Jezus en het mogelijke vervolg daarop. Het Matteusevangelie van de paaswake (Matteus 28, 1-10) geeft al een min of meer pasklaar antwoord over de verrijzenis. Dat lijkt vanzelfsprekend voor ons. Maar pasklare antwoorden op ingrijpende gebeurtenissen zijn nooit vanzelfsprekend. Ook niet in ons eigen leven. Dergelijke antwoorden zijn de vrucht van ernstige en aanhoudende vragen.

De voor ons meest indringende vragen betreffen de verhouding tussen onrecht en rechtvaardigheid en dood en leven. Met Pasen gaat het om de interpretatie van de dood van een rechtvaardige en hoe God zich hiertoe verhoudt. Een vraag die niet alleen deze Mensenzoon aangaat, maar ons allemaal.

Deze week las ik in verband met het Joodse Pasen, de gedachtenis van de uitredding uit verdrukking, een bijdrage van het Levisson instituut, die ik wekelijks via de mail krijg toegestuurd. In dit geval van Abigail Pogrebin, een journalist bij het Jewish Community Centre in New York. Het ging over het belang van het doorgeven van identiteitsbepalende verhalen. En meer nog over het belang van vragen stellen. Zij citeert daarin rabbijn Sacks, die zegt: 'jonge kinderen vragen leren stellen is een wezenlijk aspect van Pesach'. En rabbijn Green: 'de manier waarop vroeger grootouders het pesachverhaal mompelend doornamen, was in feite heel slecht, want dat is geen overdracht. Het beantwoordt niet aan het gebod 'vertel het je kinderen''. Rabbijn Wolfson schrijft: 'volgens sommigen geldt de verplichting om het verhaal van de uittocht te vertellen slechts wanneer er een vraag gesteld wordt'.

Ziedaar het belang van het stellen van vragen. Ze spelen een wezenlijke rol bij overdracht, bewustwording en begrip. De vraag geeft aan dat er openheid is om het ongehoorde te ontvangen, zeker daar waar het gekende niet voldoet.

In de cultuur bestaat een wat wonderlijke houding ten opzichte van vragen stellen. We mogen en willen anderen niet lastig vallen. We mogen niet nieuwsgierig zijn. We moeten de private levenssfeer van de ander respecteren. In onze cultuur zijn die grenzen nogal wijd getrokken. Met andere woorden, we komen al snel te dichtbij. Anderzijds is er een honger naar aandacht, belangstelling en betrokkenheid. Voor social media lijken weer heel andere grenzen te gelden.

In gelovige kringen is het niet gebruikelijk om vervelende vragen te stellen aan God, God ter verantwoording te roepen of te bevragen. We lijden en dragen zonder te klagen en zonder te vragen. Toch is dat niet de houding die we uit de Schrift kennen. Daarin worden voortdurend vragen gesteld. Hoe kan het dat Gods eigen volk, die zonen en dochters genoemd worden, in ballingschap leeft? Waarom wordt het door niet gelovigen onder de voet gelopen? Waarom maakt God zijn Naam niet groot tegenover de volken? Zulke vragen liggen ten grondslag aan de tekst uit Ezechiël. Want uit die vragen groeien, in de volgehouden omgang met God, geloofsverhalen en gelovige antwoorden. Verhalen van slavernij en bevrijding, vallen en opstaan, van verraad en vergeten, ballingschap en

toenadering, van dood en nieuw leven, van verstrooiing en thuiskomst. Verhalen over de worsteling van een volk met zijn God en de verzoenende houding en trouw van diezelfde God. Juist door het stellen van vragen wordt het volk gedwongen niet alleen over God na te denken, maar ook over zichzelf. Een vraag is een sleutel voor nieuw inzicht en een spiegel naar zelfkennis.

De vraag neemt geen genoegen met de ogenschijnlijke vanzelfsprekendheid en onwrikbaarheid van de werkelijkheid. Door de vraag verandert onze manier van kijken en onthult de werkelijkheid zich op een andere manier. Die vraag hoeft niet altijd uitdrukkelijk gesteld te worden, maar kan ook blijken uit de antwoorden die gegeven worden.

Zo is het ook in de evangelietekst van Johannes. Achter het verhaal hoor je de vragen. Hoe kan het dat deze rechtvaardige, deze profeet, deze rabbijn, deze leraar van de torah op zo'n heidense wijze om het leven komt? Wat is dat voor een dood? Is dit zijn einde? Kan dit het einde zijn van iemand die zo rechtstreeks in relatie staat met God, dat hij zoon genoemd wordt?

In de tekst gebruikt de schrijver drie verschillende woorden voor kijken. Ze vertegenwoordigen wellicht ook drie verschillende houdingen tegenover die grafwerkelijkheid. Maria van Magdala ziet dat de steen is weggehaald en trekt onmiddellijk de conclusie dat "ze" Hem hebben weggehaald. Dit is een verhaal dat ook elders voorkomt. Het wordt kennelijk rondverteld. Ofwel de leerlingen hebben hem in het geheim weggehaald om te kunnen zeggen dat hij verrezen is. Ofwel het gezag heeft hem stiekem weggehaald zodat er geen pelgrimsplek ontstaat. We zien zoets ook in onze dagen nog wel eens gebeuren.

De tweede leerling kijkt iets dieper in het graf en gaat ook binnen en ziet dat het lijk weg is, maar niet de windsels en dat de hoofddoek elders ligt. De conclusie daaruit wordt in het midden gelaten. Hij ziet wel de omstandigheden, maar begrijpt nog niet.

De derde leerling, die al eerder in het graf had gekeken, gaat naar binnen en ziet en vertrouwt. Zijn zien is al een innerlijk weten. Daardoor vertrouwt hij. Waarop? Dat verhaalt de tekst niet. Wel staat hierna dat hij vertrouwt, 'want zij kenden de Schrift nog niet over de opstanding van Jezus'. Kennelijk stelt hij geloof in de woorden van Jezus tijdens diens leven. Al eerder had Hij zijn leerlingen gezegd: "Deze dingen zeg ik jullie nu al, opdat je zult geloven wanneer zij plaatsvinden."

Die laatste leerling is niet gaan geloven doordat hij zag (dat is een andere leerling, die volgende week aan de beurt komt), maar hij zag doordat hij met een gelovige blik in het graf keek. Zijn manier van kijken opende het graf naar de verrijzenis. Door zijn geloof kon het graf getuigen van het nieuwe leven. Hoe zouden wij anders troost kunnen vinden voor ons gevoel van onrecht?

Het leven van de rechtvaardige kan geen sof zijn. En de God die als 'ein sof', dat is 'geen einde', wordt aangeduid, kan geen genoegen nemen met dood als een absoluut einde. Hij die ons in het leven heeft gewild en tot leven heeft bestemd, we zongen het deze week nog, de Levende bij uitstek, kan niet anders dan bron van leven zijn voor al het geschapene.

Daardoor is het lege graf niet een teken van Gods afwezigheid, maar het teken van zijn trouw. Daarom ook lezen we tijdens de Paaswake bij dit graf de verhalen over zijn trouw. En daarom is elk graf voor ons die geloven, eigenlijk leeg. Natuurlijk, het is een plek van dierbare herinnering, maar ook een die tegelijk de lege plek in ons leven oproept. En de vragen die daarbij naar boven komen: 'Wat is er met dit leven gebeurd? Een mens naar uw beeld; U kunt het toch niet in de steek laten?'

Alleen het gelovige 'nee' op die vraag kan ons de ogen openen voor een ander antwoord. Er wordt wel gezegd dat op deze vraag geen antwoord is. Dat is waar, want we krijgen immers geen zichtbaar bewijs. Maar het is ook niet waar. Door indringende vragen te stellen verschuift onze waarneming. Door God en onszelf te bevragen op de inhoud en de consequenties van onze relatie wordt deze gezuiverd en ontdaan van valse verwachtingen, om plaats te maken voor andere inzichten. Wanneer je maar lang genoeg in het duister kijkt, ontstaan vaak toch lichtpunten.

Vertrouwen in de waarachtigheid en betrouwbaarheid van Gods woord stelt heel ons leven in zijn licht en geeft het een betekenis en perspectief dat ons tijdelijk bestaan verre overstijgt. Het geeft ons niet alleen de mogelijkheid om te gaan met de eindigheid van ons bestaan, maar biedt ons ook de hoop en het vaste vertrouwen dat waar wij eindigen God gereed staat een nieuw begin te maken. Amen.